

OPINIE

Red de biokoe; de knop moet om

In een open brief aan Economische Zaken pleit imker en tuinman Sjoerd Bonnema voor meer harmonie tussen bedrijf, natuur en landschap.

SJOERD BONNEMA

Geachte leden van Commissie EZ, De agrarische sector en de intensieve veehouderij, met hun LTO-voormannen in het bijzonder, lijken steeds verder af te drijven van een evenwichtig boerenbedrijf in harmonie met natuur, cultuur en landschap. Opgesloten in de technocratie van het alsmaar meer en groter, wordt ons denken, doen en laten, onze beleving en zicht op een mooie horizon en toekomst vernauwd tot een blik in de portemonnee, lees 'groeverdienmodel'.

Derogatie, mestoverschotten, niet meerekenen van kunstmestdepositie, fosfaatrechten, fosfaatplafond en het ontduiken daarvan, het verdwijnen van melkquota, geld voor niet gemolken melk, het 'door-draaien' van het overschot aan kalveren en koeien (alsof we dat gewoon moeten gaan vinden), een agressieve wereld van wijkers en blijvers, te veel stikstof hier en te weinig daar, te veel fosfaat hier en te weinig daar, grootschaligheid en het infuus van de bank, de multinationals en agrarische toeleveranciers op het gebied van kunstmest, pesticiden, voedingsmiddelen en zuivel en de Wageningendoctrine. Het houdt maar niet op. Het vinden van oplossingen wordt steeds ingewikkelder en vooral ook veel moeilijker. Totdat we in onze alwetendheid in een onomkeerbaar proces zijn beland van redden wat er te redden is.

Groei, groei, groei, met als gevolg landschapspijn die zich op nog veel meer gebieden zal manifesteren dan

het woord suggereert. Er is in de agrarische sector, en niet alleen daar maar op vele maatschappelijke gebieden, in de loop der tijd iets fundamenteels volledig scheefgegroeid.

De knop moet om. Niet een beetje, maar zeker 180 graden. Een akker-randje met wat bloemen volstaat niet. Ook wat zonnepanelen en windmolens zullen niet volstaan als er geen fundamentele veranderingen in de land- en tuinbouw komen. Energie- en milieuruimte, voor zover nog aanwezig, is door het alsmaar-meer-model zo weer opgevuld. Niemand heeft de exacte blauwdruk, maar er zijn al langere tijd genoeg pioniers die de richting aanwijzen.

Hoe lang wilt u daar nog blind voor zijn? Zelf melk ik samen met de boer soms de koeien met hoorns (48 stuks) bij een biodynamische veehouderij. Daar staat ook een deel van mijn streekeigen bijen. Niet alles is er misschien perfect, maar er is in ieder geval een stuk meer verbinding en evenwicht tussen bedrijf, natuur, cultuur en landschap. Verbinding ook tussen de koe (de aarde), de regenworm (de bodem) en de bij (de lucht en zon).

Het kan niet zo zijn dat bio- en biodynamische boeren die een deel van de oplossing zijn, een deel van

het probleem worden. En ook grondgebonden extensieve bedrijven waar juist ruimte is gecreëerd voor voldoende levensruimte voor koeien, andere zoogdieren, vogels, insecten en een gezond bodemleven moeten niet de dupe worden van het voorstel van staatssecretaris Van Dam. De grondgebonden bedrijven over een kam scheren met niet-grondgebonden bedrijven, is een verkeerde insteek met averechtse gevolgen.

Dat is wat er gebeurt als het voorstel van Van Dam ongeschonden naar Brussel gaat. Volgend jaar komt de ammoniakproblematiek weer op de agenda te staan. Ik vrees dat dat ook weer met allerlei niet-integrale en niet te volgen kunstgrepen moet worden opgelost.

Kortom, ik verwacht van u een doordachte stevige en integrale aanpak van de problematiek. Dat u zich hard maakt voor aanpassingen van het voorstel. Zodanig dat grondgebonden boeren en vooral bio- en biodynamische boeren die een deel van de oplossing zijn, niet een deel van het probleem worden. Uiteraard verwacht ik daarna van u dat u meehelpt het huidige nationale en Europese model van doormodderen om te zetten in een model waar verbinding tussen boer, burger en buitenlui niet gebaseerd is op het alsmaar-meer-principe, windowdressing en/of goedkoop stemmen winnen, maar op werkelijke groei: ecologische groei en dus uiteindelijk werkelijke vrijheid.

Sjoerd Bonnema van De Kleine Salamander in Fochteloo is ecologisch werkend imker, tuinman en muzikant.

**Ecologische groei
betekent
uiteindelijk
werkelijke vrijheid**